

REMISSYTTRANDE

2021-08-26

Dnr 0193/21

Er referens: Ds 2021:13 Dnr: U2021/02670

Utbildningsdepartementet

103 33 Stockholm

Remissyttrande över Nationell plan för trygghet och studiero (Ds 2021:13)

Brottsförebyggande rådet (Brå) har fått rubricerade promemoria på remiss. Brå tillstyrker i stort förslagen i promemorian men lämnar några synpunkter där förslagen tangerar Brås verksamhetsområden.

Att förebygga för trygghet och studiero - tydligare begrepp

Begreppen trygghet och studiero ges olika förklaringar i promemorian, men båda handlar om positiva förutsättningar för lärande. Trygghet syftar till utbildningskontexten, medan studiero mer konkret kopplas ihop med undervisningssituationerna. En bärande tanke genom promemorian är att skolan ska förstärka det förebyggande arbetet, men begreppet förebyggande är inte närmare definierat i promemorian.

Begreppet trygghet är komplext och kopplas ofta till en hel livssituation, med boende, ekonomi och hälsa som betydelsebärande parametrar. Föräldrars trygghet och socioekonomiska förutsättningar återspeglas inte sällan hos barnen samt deras skolupplevelse och skolprestation. Detta framkommer inte tillräckligt tydligt i promemorian. Vidare bör det framhållas att flickor vanligen upplever en högre grad av oro för brott och otrygghet än pojkar, vilket exempelvis framkom i Brås senaste skolundersökning om brott (Brå-rapport, 2020:11). Det finns således anledning att vara tydligare än vad som är fallet i promemorian med denna skillnad eftersom det påverkar vilka insatser ska genomföras. Detta bör även ses i ljuset av regeringens mål gällande jämställd utbildning.

Skolan och det brottsförebyggande arbete

Det är av stor vikt att ett brottsförebyggande arbete alltid är kunskapsbaserat och sker systematiskt. I promemorian beskrivs en kunskapsbaserad process i samband med en redogörelse av det generella kvalitetsarbetet i skolor. Där nämns dock inte det viktiga steget med uppföljning och utvärdering. Att ta tillvara erfarenheter och kunskaper är en förutsättning för att kunna utveckla verksamheten generellt och även de insatser som ska förebygga utanförskap och kriminalitet.

Situationell och social prevention

I Brås skolundersökningar om brott, som genomförts sedan slutet av 90-talet, framkommer att skolan, och dess intilliggande områden, är platser där elever utsätts för brott.

Att vissa platser inom en skola kan vara extra riskfyllda har tidigare belysts av Brå (Idéskrift 19, 2012). Den fysiska utformningen av en plats och hur det inverkar på var brott begås, på situationer och platser med förhöjda risker för brott och otrygghet nämns kortfattat i promemorian. Möjligheten att förändra miljöerna och därmed minska riskerna för brott kallas för situationell prevention. Dessa kunskaper är värdefulla att beakta både vid

nyproduktion av skolor, men också i befintliga skolmiljöer. Det situationella perspektivet hade kunnat belysts mer i promemorian.

Gällande brottsförebyggande arbete nämns återkommande skolans roll som en betydande aktör. Särskilt framhålls att fullgjord skolgång med fullständiga betyg är av stor vikt för att minska riskerna för socialt utanförskap och kriminalitet.

Social prevention handlar om att påverka individers motivation och benägenhet att begå brott. Detta är mycket viktigt inom skolans verksamhet. Vissa elever, eller grupper av elever, har dock fler s.k. riskfaktorer för att utveckla problem generellt och med kriminalitet vilket föranleder mer specifika behov. Det är därför av stor vikt för skolan att kunna differentiera och arbeta med elever utifrån olika risknivåer och kunna agera proaktivt när tecken på avvikande beteenden blir kända. Avseende elever med redan utvecklade problematiska beteenden är det givetvis av betydelse att riktade och anpassade insatser genomförs. Inom brottsförebyggande arbete används begreppen primär, sekundär och tertiär (och i vissa sammanhang universell, selektiv och indikerad) för att tydliggöra detta. I promemorian fokuseras huvudsakligen på den primära nivån, tydligare resonemang saknas om de övriga två nivåerna.

Mobiltelefoner

Mobiltelefoner i skolan är ett juridiskt svårbemästrat område som präglas av en balansakt mellan frivillighet och tvång. Utöver att användning av mobiltelefoner kan störa omgivningen finns även risker med s.k. kränkande fotografering, som blivit belyst i en Brå-rapport (2019:7). Ett särskilt problem avsåg omklädningsrum på skolor där många elever kan känna sig otrygga, eller snarast rädda, för att utan vetskap bli fotograferade eller filmade. En följd av detta är att elever undviker idrotts- och simlektioner.

Omplacering vid misskötsamhet

Avseende de mer ingripande sanktionerna med omplacering av elever bör informationskrav och en närmare samverkan med socialtjänsten alltid råda.

Brås sammanfattande bedömning

Brå bedömer att de föreslagna förändringarna, med fokus på ökad tydlighet avseende regler, kan bidra till att öka eleverns trygghet samt studiero. En fungerande skolgång, där förutsättningar finns för att eleverna kan gå ut skolan med goda kunskaper och fullständiga betyg, är en viktig del i att minska riskerna för ett liv i utanförskap och kriminalitet. Kommunernas, och därmed skolornas ansvar i det brottsförebyggande arbetet kan komma att öka i och med det lagförslag som presenterades i *Kommuner mot brott* (SOU 2021:49) och det kan då finnas anledning att ge skolorna ytterligare stöd och vägledning i det viktiga brottsförebyggande arbetet.

Detta yttrande avges av generaldirektör Kristina Svartz efter föredragning av Anders Green. I beredningen har Linda Lindblom och Christina Söderberg deltagit. Gällande promemorians tredje kapitel har granskning av statistiska uppgifter, avseende Brå-rapporter, gjorts av Thomas Hvitfeldt och Anna Gavell Frenzel.

Kristina Svartz
Generaldirektör

Anders Green
Föredragande